

Tarvitseeko dokumenttielokuva etukäteiskirjoitusta?: There're Women At The Club -lyhytdokumenttielokuvan tekoprosessi

Viivi Mikkola

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi

Amk-opinnäytetyö

2023

Tiivistelmä

Tekijä(t) Viivi Mikkola
Tutkinto Medianomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi Tarvitseeko dokumenttielokuva etukäteiskirjoitusta?: There're Women At The Club - lyhytdokumenttielokuvan tekoprosessi
Sivu- ja liitesivumäärä 17 + 11
<p>Opinnäytetyöni koostuu tekemästani lyhytdokumenttielokuvasta ja kirjallisesta osasta, jossa kuvailen tuotantoprosessin työvaiheita. Käsittelen prosessia erityisesti dokumentaarisen elokuvan käsikirjoittamisen kannalta ja pohdin, tarvitseeko dokumenttielokuva etukäteiskirjoitusta ja jos tarvii, missä määrin.</p> <p>Lyhytdokumenttielokuvani There're Women At The Club kertoo neljästä Tbilisissä asuvasta georgialaisesta naisesta, jotka työskentelevät paikallisessa elektronisen musiikin klubiskenessä DJ:nä ja tuottajina. Dokumentti seuraa näitä neljää naista talvesta 2021 kevääseen 2022, ja pyrkii selvittämään, miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu paikallisessa klubikulttuurissa ja minkälaista on työskennellä naisena osana sitä.</p> <p>Kirjallisen osan alussa käyn läpi dokumenttielokuvan ja käsikirjoituksen määritelmiä ja oman tuotantoprosessini tärkeimpiä työvaiheita, jotka olen jakanut kolmeen päävaiheeseen: esituotanto, kuvaukset ja jälkituotanto. Sen jälkeen pohdin dokumenttielokuvan käsikirjoituksen tarpeellisuutta sekä kuvailen, miten itse toteutin sen.</p> <p>Lopuksi pohdin, miten tuotantoprosessin aikana tekemäni valinnat vaikuttivat lopputulokseen. Vertaan, miten lyhytdokumenttielokuvani saavutti omat tavoitteeni ja yleisesti onnistuneelle dokumenttielokuvalle ja sen käsikirjoitukselle asetetut tavoitteet.</p>
Asiasanat Dokumenttielokuva, käsikirjoitus, elokuvatuotanto

Sisällys

1 Johdanto.....	1
1.1 Tausta ja motivaatio.....	1
1.2 Tavoitteet.....	2
2 Dokumenttielokuva.....	3
2.1 Dokumenttielokuvan määritelmiä.....	3
2.2 Dokumenttielokuvan käsikirjoitus.....	4
2.3 Käsikirjoituksen tehtävä ja tarpeellisuus.....	6
3 There're Women At the Club -lyhytdokumenttielokuvan tuotantoprosessi.....	8
3.1 Esituotanto.....	8
3.2 Etukäteiskirjoitus.....	10
3.3 Kuvaukset.....	11
3.4 Jälkituotanto.	13
4 Pohdinta ja johtopäätös.....	14
5 Lähteet.....	17
6 Liitteet.....	18

1 Johdanto

Lyhytdokumenttielokuvani *There're Women At The Club* sijoittuu Tbilisiin Georgiaan ja kertoo siitä, minkälaista on olla nainen paikallisessa klubiskenessä. 19-minuuttisessa dokumenttielokuvassa pohditaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten asemaa tunnetusti miesvaltaisella alalla, maassa, jossa naisten ja miesten väliset erot kukoistavat niin ammateissa, kohtelussa kuin koko yhteiskunnallisessa asemassa.

Yleisesti dokumenttielokuvien tulisi kertoa oikeasta elämästä ja oikeista ihmisistä, jolloin dokumenttien etukäteiskirjoittaminen voi tuntua hankalalta tai jopa vaikuttaa eettisesti arveluttavalta. Onko virallisen käsikirjoituksen tekeminen siis tarpeellista, vai voiko sellaiseen tukeutuminen tuotantoprosessin aikana vaarantaa dokumenttielokuvan totuudenmukaisuuden?

Opinnäytetyön keskeisimpänä tarkoituksena on tutkia dokumenttielokuvan käsikirjoituksen tarpeellisuutta ja pohtia sitä oman prosessikuvauksen kautta. Kirjallisen osan alussa määrittelen ensiksi alan keskeisimmät käsitteet. Sen jälkeen käyn läpi oman tuotantoprosessin päävaiheet. Kerron, miten itse käsikirjoitin lyhytdokumenttielokuvani ja miten toimin ongelmia kohdatessa. Pohdin alaan liittyvän kirjallisuuden kautta, onko dokumenttielokuvan käsikirjoittaminen tarpeellista ja jos on, missä määrin. Lopuksi analysoin, miten tuotantovalintani vaikuttivat lopputulokseen ja miten asettamani tavoitteet onnistuivat lyhytdokumenttielokuvani suhteen.

1.1 Tausta ja motivaatio

Oma kiinnostukseni juuri Tbilisiin ja sen klubiskeneen syntyi jo muutamia vuosia sitten tutustuttuani ulkomailla georgialaisiin ihmisiin, jotka olivat olleet osana paikallista yöelämäkulttuuria ja tapahtumia. Lyhytdokumentin idea syntyi, kun olin 2021 syksyn mittaisessa opiskelijavaihdossa Tbilisissä ja olin tekemässä partnerikoulun Documentary Filmmaking -kurssin lopputyötä. Innostavaa ja inspiroivaa kurssin lopputyötä tehdessä muodostui myös idea tehdä siitä toiminnallinen opinnäytetyöni. Aloitin dokumenttiprojektini Tbilisissä joulukuussa 2021 ja palasin sinne maaliskuussa 2022 kahdeksi kuukaudeksi viimeistelemään kuvaukset.

Dokumenttielokuvassa esiintyy viisi georgialaista, Tbilisissä asuvaa naista, joista jokainen työskentelee joko DJ:nä, tuottajana tai molempina. Jokaisella heillä on omanlaisensa kokemus ja näkemys asioista. 19-minuuttinen dokumenttielokuva kysyy haastateltavilta, millainen tilanne on todellisuudessa heille, miksi asiat ovat niin kuin ovat paikallisessa klubiskenessä, ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet vallitsevan tilanteen muodostumiseen.

Sukupuolten välinen tasa-arvo missä tahansa kontekstissa on tärkeä mittari yhteiskunnan hyvinvoinnista ja oikeudenmukaisuudesta. Dokumenttielokuvassa kuuluva sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten asemaa koskeva pohdinta on tutkimisen ja kehittämisen arvoista, koska maasta, ammatista ja alasta riippumatta kaikenlaisten tasa-arvoasioiden edistäminen voi estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja siten edistää yhteiskunnan hyvinvointia yleisemminkin.

Tämä lyhytdokumenttielokuva oli ensimmäinen pitkä videotyöni, jonka aloittamisen mukana tuli monta uutta vaatimusta tuotannon suhteen. Asia, joka entuudestaan kiinnosti minua eniten oli käsikirjoittaminen. Miten dokumentteja edes voi käsikirjoittaa etukäteen, jos niiden täytyy kertoa oikeasta elämästä, joka voi olla hyvinkin arvaamatonta ja mahdotonta ennustaa?

Tuotantoprosessin aloitettuani dokumenttielokuvan etukäteiskirjoittamisen tutkiminen korostui minulle mielenkiintoisimmaksi uudeksi asiaksi, jonka takia halusin nostaa erityiseen fokukseen opinnäytetyöni kirjallisessa osassa.

1.2 Tavoitteet

Itse dokumenttielokuvan suhteen tavoitteeni oli tuottaa seurantadokumentti, jonka haastateltavina olisi vain naisia. Ajatuksissani dokumenttielokuva tulisi muodostumaan haastatteluista, klubikohtauksista, haastateltavien keikkamateriaaleista, Tbilisin maisemakuvasta sekä tilanteista, joissa jokainen haastateltava esiintyy omana itsenään DJ- ja tuottajaroolin ulkopuolella.

Halusin jättää ulkopuolisen kerronnan mahdollisimman vähälle, ja antaa haastateltavien muodostaa mahdollisimman realistinen kuva aiheesta heidän tarinoidensa kautta. Halusin kysyä jokaiselta haastateltavalta samat kysymykset kuitenkin mitään ennakko-oletuksia muodostamatta. Visioni oli myös jakaa dokumentti jaksoihin: jokainen haastateltava muodostaisi yhden kohtauksen, episodin omalla tarinallaan, ja dokumentin lopussa ne punottaisiin yhteen muodostaen jonkinlainen loppupäätelmä vallitsevasta tilanteesta.

Olin tietoinen, että tavoitteeni olivat alusta alkaen hyvin riskialttiita ja isoja siihen nähden, että olin yksin ensimmäistä kertaa minulle uudessa maassa, täysin erilaisen kulttuurin ja kielen keskellä ilman aikaisempia kontakteja paikallisiin alan ihmisiin. Lisäksi ennakoin kielimuurin tulevan olemaan myös yksi lisähaaste. Esituotantoa ennen olin oleskellut Tbilisissä muutamia viikkoja ja tajunnut, että englantia on mahdotonta puhua vanhempien ihmisten kanssa. Nuorten, 20-30-vuotiaidenkaan keskuudessa jokseenkin sujuva englanninkielinen keskustelu ei ollut

itsestäänselvyys, vaan poikkeus. Näistä tekijöistä huolimatta motivaationi oli niin suuri, että päätin toteuttaa suunnitelmani, oli lopputulos minkäläinen dokumenttielokuva tahansa.

2 Dokumenttielokuva

2.1 Dokumenttielokuvan määritelmiä

Mitä dokumenttielokuva on? Mikä erottaa sen fiktiosta? (Aaltonen 2006, 27.) Saako dokumenttielokuva hyödyntää fiktiivisen ilmaisun tai kerronnan muotoja ja missä menee raja?

Tutkijan ja käsikirjoittajan Jouko Aaltosen (2011, 20) mukaan kaikki dokumenttielokuvat ovat ei-fiktiivisiä, mutta kaikki ei-fiktiiviset ohjelmat tai elokuvat eivät kuitenkaan ole dokumenttielokuvia. Dokumenttielokuva poikkeaa fiktiosta yhdessä olennaisessa suhteessa: se kurkottaa elokuvan ulkopuoliseen maailmaan ja esittää siihen kohdistuvan väitteen (Aaltonen 2011, 16).

Yksi varhaisimmista dokumenttielokuvan määritelmistä on skotlantilaisen elokuvantekijän John Griersonin. Hän kuvaili 1920-luvulla dokumenttielokuvan olevan ”todellisuuden luovaa käsittelyä”. (Kippola & Sedergren 2009, 18.) Hän ei halunnut dokumenttielokuvan olevan vain todellisuuden mekaanista jäljentämistä, se ei ole vain todiste, todistuskappale todellisuudesta, vaan jotain enemmän. Se on myös ilmaisua ja esittämistä. (Aaltonen 2006, 26.)

Yleisesti melkein kaikissa dokumenttielokuviissa on kysymys tositapahtumien ja todellisuuden kuvaamisesta. Dokumenttielokuvat kuitenkin sisältävät aina myös itse tekijänsä tulkinnan siitä todellisuudesta. (Vilhunen 1990, 30.) Maailmassa on kuitenkin yhtä monta tulkintaa todellisuudesta ja sen tapahtumista kuin on ihmisiä, joten täydellistä objektiivisuutta voi olla hankala saavuttaa.

Aaltosen (2006, 101) mukaan suomalaiset dokumentaristit kokevat dokumenttielokuvien tekemisen maailman kohtaamisena, tutkimisena, ilmaisemisena sekä yrityksenä ymmärtää itseä ja maailmaa. Aaltonen kuvailee dokumenttielokuvia myös luovina, taiteilijalähtöisenä ilmaisuna, jonka aiheena on todellinen maailma.

Elokuvatutkija Bill Nichols on väittänyt, että dokumenttielokuvan ytimessä on pikemminkin argumentaatio, väitteiden esittäminen maailmasta, kuin tarinoiden kertominen. Argumentoiva tai opettava dokumenttielokuva on varmasti yksi lajityypeistä, mutta on myös paljon dokumenttielokuvia, jotka ovat juonellisia. Nykyisille dokumenttielokuville onkin tyypillistä, että ne käyttävät hyvin erilaisia strategioita: ne kertovat tarinoita, argumentoivat, kommentoivat, ovat

henkilökohtaisia, moniäänisiä ja runollisia. (Aaltonen 2019, 196.)

Myös omassa *There're Women at the Club* -lyhydokumenttielokuvassani pyrin esittämään haastateltavat, tapahtumat ja tilanteet niin todenmukaisesti kuin vain mahdollista, mutta minulle oli tärkeää todellisuusaspektin lisäksi kiinnittää huomiota myös dokumenttielokuvan taiteelliseen aspektiin ja tehdä dokumenttielokuvasta visuaalisesti miellyttävä.

Aikaisemmin dokumenttielokuva oli sidotumpi kuvattavaan todellisuuteen, siihen mitä kamera taltioi filmille. Mekaanisesti tallennettua kuvaa ja ääntä pidettiin todisteena ja totuudellisuuden mittarina. Nyt tämä sidos on väljentynt, uusi dokumenttielokuva käyttää vapaasti mitä erilaisimpia kerronnan ja ilmaisun muotoja. Tilanteiden provosoiminen, järjestäminen tai uudelleen esittäminen ovat hyväksytyjä dokumenttielokuvan keinoja. (Aaltonen 2011, 17-18.)

Aaltosen (2011, 19-20) mukaan dokumenttielokuva voi hyödyntää lähes kaikkia fiktion kerronnallisia keinoja ja lisäksi sillä on käytössään koko joukko omia ilmaisukeinojaan. Olennaista on, että näitä keinoja käytetään esittämään väittämä todellisuudesta, meitä ympäröivään maailmaan kohdistuvana tarinana tai väitteenä. Dokumenttielokuvat edustavat monelle ensisijaisesti asiallisia, informatiivisia ja opettavaisia elokuvia, mutta ne voivat siis hyvinkin samaan aikaan olla myös taiteellisia kokonaisuuksia riippuen valitusta lajityylistä.

Varsinaiset dokumenttielokuvat voidaan jakaa lukuisiin alalajeihin (Aaltonen 2011, 21). Kameran taltioimista hetkistä muodostuu prosessi, joka on luontainen muoto dokumenttielokuvalle. Tällaista elokuvaa kutsutaan seurantadokumentiksi erityisesti silloin, kun seuranta kestää pitkään, kuukausia tai joskus jopa vuosia. (Aaltonen 2011, 21.) Seurantadokumentin muoto tuntui myös omassa projektissani kaikista luonnollisimmalta. Aloitin haastateltavien seurannan joulukuussa 2021 ja lopetin sen toukokuussa 2022. Ajan kulumisen kuvausten välillä mahdollisti muutoksen tapahtumisen ja näkymisen dokumenttini aiheessa, sukupuolten välisessä tasa-arvossa paikallisessa klubiskenessä ja haastateltavien elämässä.

2.2 Dokumenttielokuvan käsikirjoitus

Tarvitseeko dokumenttielokuva minkäänlaista etukäteiskirjoitusta? Yleisesti ajatellaan, että jokaiselle audiovisuaaliselle ohjelmalle, fiktiiviselle tai dokumentaarille, pitäisi tehdä edes jonkinlainen käsikirjoitus. Dokumenttielokuvat kuitenkin kertovat todellisesta elämästä tavalla tai toisella, mutta kukaan ei voi tietää ennen kuvausten alettua käsikirjoitusta tehdessä, mitä tulevaisuudessa tulee varmasti tapahtumaan. Millainen dokumenttielokuvan käsikirjoitus siis

pitäisi olla?

Jouko Aaltosen (2006, 126) mukaan on olemassa tekijöitä, joiden mielestä käsikirjoitusta ei voikaan tehdä. Käsikirjoitus on tavallaan dokumenttielokuvan idean vastainen, joidenkin mielestä jopa kaiken elokuvan idean vastainen. Esimerkiksi Jean-Luc Godard ja Alexander Astruc vastustavat ylipäätään käsikirjoitusta koska elokuva itsessään on ajattelun väline, ei ajattelun kuvittamista ja esittämistä.

Aaltosen (2006, 135) mukaan kysymys käsikirjoituksen tarpeellisuudesta ja muodosta kyttyy myös tekijän subjektiiviseen käsitykseen dokumenttielokuvasta ja sen luonteesta. Fiktion puolella käsikirjoitusta pidetään keskeisenä elokuvan teon vaiheena. Sitä kuvataan esimerkiksi kivijalaksi, jonka verran koko elokuva rakentuu. Dokumenttielokuvassa näin ei ole. Käsikirjoitus ei ole tulevan elokuvan kirjallinen ”malli”. Fiktion käsikirjoitusta voi verrata talon piirustuksiin, kun taas dokumenttielokuvan käsikirjoitus on enemmänkin väljä toimintasuunnitelma, prosessikaavio tai aiempöytäkirja.

Käsikirjoituksella ei ole selkeää määritelmää, millainen sen pitäisi olla. Käsikirjoitus voi olla esimerkiksi lista muistiinpanoista tai kuvattavista otoksista, runko videon sisällöstä jaettuna eri osioihin tai yksityiskohtaisesti kuvitettu sarja otoksista, jotka muodostavat tapahtumaketjun kokonaisuudesta. Käsikirjoittaja kirjoittaa siis videon toimintaa. Käsikirjoituksen osalta kaikki on subjektiivista ja videon kokonaisuus määrittää paljolti sen, kuinka yksityiskohtaisesti käsikirjoitus on syytä tehdä. (Hirvonen 2003, 29-30.)

Hyvän ohjelman takana on lähes aina hyvä käsikirjoitus ja vastaavasti huonosta käsikirjoituksesta ei laadukkaallakaan toteutuksella saa kelvollista ohjelmaa. Hyvin tehty käsikirjoitus on kunnollisen ohjelman välttämätön muttei riittävä edellytys. (Aaltonen 2019, 14.) Dokumenttielokuva on ohjelmana kuitenkin erityislaatuinen, joten niin täytyy olla myös sen käsikirjoituksen, mutta millä tavoin?

Dokumenttielokuvan käsikirjoituksia voi olla erilaisia. Toinen kirjoittaja tekee hyvin tarkan käsikirjoituksen, toinen enemmän suuntaa antavan työsuunnitelman. (Aaltonen 2019, 198.) Dokumenttielokuvan käsikirjoitus on ennemminkin suunnitelma sisällöstä ja muodosta, luonnostelma ja ohje tekijöille. Se on hahmottelua, ajattelua ja ennakkointia. (Aaltonen 2011, 102.)

Usein neuvotaan kirjoittamaan dokumenttielokuvan käsikirjoitus sellaiseksi, miltä haluaisi valmiin elokuvan näyttävän. Käsikirjoitus herättää mielikuvan ja havainnollistaa kirjoittajan vision aiheesta.

(Aaltonen 2019, 203.) Käsikirjoitus on tavallaan hypoteesi, jonka kuvausvaiheen todellisuus testaa (Aaltonen 2022, 201).

Dokumentaristi ja dokumentaarisen elokuvan emeritaprofessori Kanerva Cederström pitää dokumenttielokuvaa itsessään "hetken ja sattuman kirjoittamisena", jolloin sen pakottaminen fiktioelokuvan käsikirjoituksen kaavoihin voi olla suorastaan vahingollista (Aaltonen 2019, 196). Cederström vertaa dokumenttielokuvan käsikirjoittamista muiden taiteiden, erityisesti kuvataiteiden luonnosteluun. Dokumenttielokuvan ensimmäisen vaiheen kirjoitus merkitsee aihioita, tyyliharjoitelmia, oivalluksia, muistiinpanoja, esseistisiä hahmotelmia, sitaatteja, lehtileikkeitä, mutta myös kuvia: valokuvia ja piirroksia. (Aaltonen 2019, 197.)

Käsikirjoitus pienissä tuotannoissa, joissa on vain muutama tai vain yksi henkilö työryhmässä, voi poiketa henkilöstä riippuen paljonkin. Yksi saattaa vain huomaamattaan luoda mielikuvat tulevista tilanteista muistiinsa ja toteuttaa ne sitten kuvaustilanteessa. Toinen henkilö saattaa toteuttaa selkeän kuvakäsikirjoituksen samaisesta kuvauksesta paperille. Jokaisen työtapa on erilainen, mutta pääasia on, että kykenee visualisoimaan kuvaustilanteita etukäteen. Itse kuvaustilanteessa syntyy usein uusia ideoita ja ne kannattaa toteuttaa. Käsikirjoitus toimii apuvälineenä kuvausten aikana, eikä se ole loppujen lopuksi rajoittava tekijä luovuutta vaativassa projektissa. (Leponiemi 2010, 58.)

Käsikirjoitukselle ei ole siis yksiselitteistä muotovaatimusta. Sillä on monenlaisia muotoja, ja rakenteellisestikin kirjo on laaja useista lajityypeistä riippuen. Dokumenttielokuvan tuotantoprosessia täytyy kuitenkin aina valmistella ja helpoimmin se usein käy, kun ideat ja ajatukset kirjoittaa ylös.

2.3 Käsikirjoituksen tehtävät ja tarpeellisuus

Käsikirjoitus kirjoitetaan, jotta tekijä voi hahmottaa elokuvan, kehittää sitä sekä sisällöllisesti että muodon ja ilmaisun puolesta. Käsikirjoitus on myös työkalu elokuvasta keskusteluun. Sen avulla työryhmä tietää, millaista elokuvaa ollaan tekemässä. Käsikirjoituksella elokuvalla hankitaan rahoitusta ja käsikirjoitus on myös lähtökohtana silloin, kun lasketaan elokuvan budjettia ja rakennetaan tuotantoa. (Aaltonen 2011, 103.)

Jouko Aaltosen (2019, 14) mukaan käsikirjoituksella on neljä päätehtävää:

1. Käsikirjoituksen avulla sekä käsikirjoittaja että ohjaaja hahmottavat ohjelman keskeisen sisällön ja muodon.

2. Käsikirjoituksen avulla voidaan keskustella rahoittajan tai muun ulkopuolisen tahon kanssa.
3. Käsikirjoituksen avulla voidaan kommunikoida työryhmän kanssa.
4. Käsikirjoituksen perusteella voidaan arvioida paljonko tarvitaan aikaa ja rahaa ohjelman toteuttamiseen.

Jokainen näistä tehtävistä ei kuitenkaan ole olennainen kaikissa dokumenttielokuvien käsikirjoituksissa. Aaltosen luettelemista päätehtävistä ainut olennainen esimerkiksi minulle omassa dokumenttiprojektissani oli vain kokonaisuuden hahmottaminen, koska dokumenttielokuvani ei tarvinnut rahoittamista, työryhmä koostui vain itsestäni ja tuotannollisesti tyypillisimmät vaiheet kuten kuvausaikataulun ja kustannusarvioiden tekeminen jäivät projektin pienuudesta johtuen väliin. Näiden syiden takia myös itse kyseenalaistin ensin koko käsikirjoituksen tekemistä ja pohdin, eikö tekemäni synopsis (kts. s. 9) ja treatment (kts. s. 9) riittäisi?

Lisäksi Aaltonen (2019, 134) määrittelee yleisesti audiovisuaalisen käsikirjoituksen hyväksi silloin, kun siinä kuvaillaan kameran edessä tapahtuva toiminta yksityiskohtaisesti ja mukana ovat myös henkilöiden repliikit, vuorosanat ja selostusteksti. Dokumenttielokuvaa tehdessä mitään näistä ei kuitenkaan voi tietää tarkasti etukäteen eikä esimerkiksi valmiita repliikkejä, vuorosanoja tai ennalta sovittuja lavastettuja kohtauksia tulisi olla ollenkaan, joten on selvää että dokumenttielokuvan tuotantoprosessi ja käsikirjoitus eroavat selvästi näistä fiktiivisten elokuvien tuotantovaiheista.

Ennen käsikirjoitusvaihetta esituotannon ja dokumenttielokuvan kohdalla perusteellisen taustatutkimuksen ja suunnittelun aikana kerätty aineisto voi olla hajanaista ja monenlaatuista materiaalia. Siinä mielessä sen kaiken laittaminen yhteen paikkaan, ensimmäiseen etukäteiskirjoitukseen on vähintäänkin käytännöllistä, oli se sitten väljä käsikirjoitus tai jollakin muulla nimellä tunnistettava suunnitelma dokumenttielokuvasta.

Dokumenttielokuvan käsikirjoittamalla pystytään käyttämään hyväksi **draamallisia elementtejä** ja tekemään katsojaystävällisempiä elokuvia (Leino 2003, 98). Aaltosen (2019, 198) mukaan on tehokkainta käyttää **draamallista rakennetta**, jos haluaa tehdä elokuvan, joka koskettaa, herättää tunteita ja saa samaistumaan henkilöihin.

Käsikirjoituksen tarpeellisuudesta, tehtävistä ja toteutustavoista voi olla montaa mieltä eikä yksikään näkemys ole toistaan huonompi tai parempi. Voidaan kuitenkin olettaa, että käsikirjoituksen tekemisestä voi olla ehdottomasti paljon hyötyä, eikä ainakaan yhtään haittaa.

Paradoksaalista kyllä, huolella tehty käsikirjoitus mahdollistaa myös improvisoinnin ja uuden ilmaisun etsimisen itse kuvaustilanteessa. Hyvin suunnitellusta on helppo poiketa ilman, että kokonaisuus karkaa käsistä. (Aaltonen 2019, 14.)

3 There're Women At The Club -lyhytdokumenttielokuvan tuotantoprosessi

Jaoin tuotantoprosessini karkeasti kolmeen vaiheeseen: esituotanto, kuvaukset ja jälkituotanto. Esituotanto koostui laajasta taustatutkimuksesta, oikeiden henkilöiden löytämisestä ja aikaisempien aihepiiriin liittyvien tuotosten etsimisestä ja katselusta sekä käsikirjoituksen tekemisestä. Kuvauksien toteuttaminen riippui ensisijaisesti siitä, milloin ja kuinka pitkään pystyin olemaan Tbilisissä, toisekseen vielä voimassa olleista koronarajoituksista. Jälkituotannon eli video- ja äänileikkauksen suunnittelin tekevänäni vasta palattuani kotiin, jotta voisin käyttää rajallisen aikani Tbilisissä täysin vain videomateriaalin keräämiseen.

Aloitin dokumentin tekemisen Tbilisissä joulukuussa 2022. Ehdin tekemään esituotannon vaiheet ja ensimmäiset kolme haastattelua ennen kuin minun täytyi palata takaisin Suomeen. Projekti tuntui kuitenkin niin innostavalta, että tein jo ennen kotiinpaluuta suunnitelman palata Tbilisiin jatkaakseni kuvauksia. Matkustin takaisin Tbilisiin kahdeksi kuukaudeksi maaliskuussa 2022, jolloin sain kuvaukset päätökseen. Kesän 2022 aikana toteutin koko jälkituotannon.

Dokumenttiprojektin pienestä koosta johtuen osa tyypillisimmistä dokumenttielokuvan tuotantovaiheista jäi toteuttamatta. Budjettilaskelmaa ei ollut tarvetta tehdä, koska asuin Tbilisissä joka tapauksessa projektista huolimatta ja pystyin lainaamaan opiskelijavaihtoni partnerikoulun kuvauslaitteistoa ilmaiseksi. Toimin yksin projektin alusta loppuun asti ja minulla oli paljon vapaa-aikaa, joten sen kummempia kuvausaikatauluja ei ollut tarvetta tehdä. Minun ei myöskään tarvinnut huolehtia kuvausluvista, koska kuvauslokaatioiksi valikoitui vain paikkoja, joissa kuvaaminen oli sallittua vapaasti.

3.1 Esituotanto

Tietoni Tbilisistä ja dokumenttielokuvani aihepiiristä perustui täysin netistä löytyvien artikkeleiden, kuvien ja videoiden sekä dokumenttielokuvien varaan. Katsoin läpikotaisin varsinkin jokaisen videotuotoksen, joka vähänkin sivusi omaa aiheideaani. Tbilisiin saavuttuani pystyin käyttämään ensimmäiset viikot ideani kypsyttämiseen, kaupunkiin tutustumiseen ja potentiaalisten kuvauslokaatioiden ja haastateltavien etsimiseen.

Etenin ideasta ensin synopsiksen ja sen jälkeen treatmentin ja käsikirjoituksen tekoon. Synopsista kehitellessä testasin myös ideani kannattavuutta ja ainutlaatuisuutta kysymällä itseltäni kysymyksiä, jotka tarvittaessa perustelisivat niin haastateltaville kuin itselleni miksi dokumenttielokuva kannattaa tuottaa ja katsoa.

Idea täytyy punnita suhteessa johonkin. Yksi arvioinnin kriteeri on elokuvan tai ohjelman käyttötarkoitus. Elokuvan tekemiselle pitää olla jokin syy tai tarve. Tarve voi olla sisäinen: me haluamme kertoa tärkeästä asiasta ihmisille tai jakaa koskettavan ja liikuttavan tarinan muiden kanssa. Tarve voi olla myös ulkoinen: julkiseen keskusteluun halutaan nostaa uusi merkittävä aihe, kaupunkisuunnitteluviraston pitää tiedottaa kansalaisille uudesta kaavasta tai tupakointia pyritään vähentämään. Parhaimmillaan ulkoinen ja sisäinen tarve yhtyvät, ja ideaa voi arvioida ja kehitellä suhteessa näihin molempiin. (Aaltonen 2011, 60.)

Henkilökohtainen kiinnostukseni dokumentin aiheeseen oli ensisijainen ja suurin motivaatio dokumenttielokuvan tekemiseen. Taustatutkimukseen syvennyttyäni sain myös selville, että juuri suunnitelmieni mukaista, vain georgialaisten nais DJ:den näkökulmasta tehtyä dokumenttielokuvaa Tbilisin elektronisen musiikin klubiskenestä ei ollut vielä olemassa, mikä teki idean myös muiden silmissä ainutlaatuiseksi ja kannattavaksi. Vahva sisäinen, mutta myös ulkoinen tarve kannusti minua entisestään etenemään projektin toteuttamiseen.

Alan oppikirjoissa synopsis määritellään tiivistelmäksi elokuvan sisällöstä, siinä hahmotellaan elokuvan sisältö ja muoto. Dokumenttielokuvantekijöille synopsis on väljä käsite. (Aaltonen 2006, 117.) Dokumenttielokuvan synopsis on tavallisesti fiktion synopsista monipuolisempi ja informatiivisempi teksti. Siinä taustoitetaan aihe, avataan elokuvan ideaa ja kuvaillaan myös tyyliä. (Aaltonen 2019, 49.) Oman synopsiksen tiivistin noin neljään lauseeseen: mitä teen, mikä on aiheen tausta, miksi dokumentti on toteuttamisen arvoinen ja miten aion sen toteuttaa. Synopsis toimi ensisijaisesti lyhyenä ja napakkana selityksenä niin itselleni, kurssiopettajalleni kuin kontaktoimilleni haastateltaville siitä, mitä olen tekemässä ja miksi.

Synopsiksen jälkeen aloin kirjoittamaan treatmentia, joka sisälsi yksityiskohtaisemman kuvauksen dokumenttielokuvan toteutuksesta. Treatment on laajahko tiivistelmä, joka kattaa koko tarinan ja esittää juonen kaikissa käänteissään. Sitä ei ole jaettu kohtauksiin eikä siinä yleensä ole dialogia tai selostustekstiä. Treatment on synopsiksen ja varsinaisen käsikirjoituksen välimuoto. (Aaltonen 2019, 128.) Omaan treatmentiini kirjoitin dokumenttielokuvan juonen ja rakenteen, tai ainakin

hypoteesini niistä. Tiivistin draaman kaaren ja kirjoitin väljästi kohtaukset, joita toivoin pääsevänä kuvaamaan suunnittelemissani paikoissa.

Haastateltavat löysin Instagramin avulla. Jo ennen Tbilisiin muuttamista tiesin joitakin georgialaisia nais DJ:tä ja seurasin heitä sosiaalisessa mediassa, joten henkilöiden löytäminen tuntui helpolta. Esituotannon alkuvaiheessa otin yhteyttä sopivilta vaikuttaviin henkilöihin.

Hyvässä dokumenttielokuvassa on tarina ja kiinnostava päähenkilö. Elokuvan pitää koskettaa, herättää tunteita ja henkilöihin pitää pystyä samastumaan. Kuten amerikkalaiset sanovat ”Story based and character driven”, jutussa pitää olla tarina ja sen pitää olla henkilövetoinen. (Aaltonen 2019, s. 198.) Päähenkilön tai päähenkilöiden valintaa pidetään yhtenä tärkeimmistä dokumenttielokuvan kannalta. Perussääntönä on, että ihmisiä kiinnostavat ihmiset. ”Olemme uteliaita muiden ihmisten elämien suhteen: haluamme nähdä miten he asuvat, miten elävät suhteessa ympäristöönsä tai viettävät vapaa-aikansa”. (Saksala, 2008, 117.)

Useiden haastattelu ehdokkaiden löydyttyä tapasin heistä parhaimmat ehdokkaat ensimmäistä kertaa nähdäkseni, olisiko heidän taustassaan, persoonassaan ja tarinassaan jotakin erityisen kiinnostavaa, eriskummallista tai ainutlaatuista, josta voisi saada hyvää ja kiinnostavaa katsottavaa. Valikoin näillä kriteereillä ehdokkaista neljä henkilöä, jotka lisäksi pystyivät varmuudella suostumaan projektiin mukaan.

3.2 Etukäteiskirjoitus

Alussa käsikirjoituksen tekeminen tuntui jopa hölmöltä. Miksi käyttäisin aikaa sellaisen kirjoittamiseen, jos en voi tietää tai edes ennustaa miten kuvaukset etenisivät? Entä jos ennakko-oletukseni ja hypoteesini ovat täysin väärässä, mitä jos tapahtumat eivät kulje yhtään niin kuin olin ajatellut? Käsikirjoituksesta ei välttämättä olisi siis mitään hyötyä ja silloin useiden liuskojen kirjoittaminen vain tuhlaisi rajallista aikaani. Ajattelin, että synopsis ja muutamat muistiinpanot olisivat tarpeeksi.

Kirjalliset muistiinpanoni muuttuivat tuotantoprosessin aikana jatkuvasti. Muodostin aluksi hypoteesin tapahtumien kulusta ja siitä, miten dokumentti loppuisi. Kirjoitin ylös myös tavoitteeni visuaalisesti: miltä jokainen kohtaus tulisi näyttämään missäkin ympäristössä. Vieraassa maassa yksin työskennellessä ja koronarajoitusten ollessa vielä voimassa tapahtumia oli kuitenkin melkein mahdotonta ennustaa, joten videomateriaalia kerätessä ja haastatteluiden edetessä palasin jatkuvasti muistiinpanoihin muuttamaan suunnitelmaa koko projektin toteuttamisesta.

Vaikka ajatus dokumenttielokuvien käsikirjoittamisesta tuntui aluksi jopa eettisesti arveluttavalta, päädyin huomaamattani kuitenkin kirjoittamaan sellaista täysin käytännöllisistä syistä. Päästin irti ajatuksesta, että käsikirjoituksen täytyisi olla jokin virallinen paperi tietyssä muodossa, jossa määrittelin dokumenttielokuvan kulun etukäteen. Muistiinpanoni, tai myöhemmin käsikirjoitukseni päätyivät olemaan jatkuvasti muutoksessa oleva, muutaman sivun mittainen selostus dokumentin mahdollisesta kulusta. Käsikirjoitus, tai väljät ja sekalaiset muistiinpanoni paperilla toimivat ensisijaisesti ”luntauslappuna”, jotta pystyin hahmottelemaan dokumentin kulkua ja muuttamaan sitä tapahtumien edetessä ennakoimattomasti.

Konkreettisesti käsikirjoitukseni muodoksi muotoutui lopulta kaksipalstainen käsikirjoitus heti kuvausten alettua. Hahmottelin mielessäni kohtauksia: mitä näytöllä näkyisi ja kuuluisi samaan aikaan, minkä haastattelupätkän kanssa mikäkin videopätkä sopisi. Ajatusprosessiani helpotti ja hahmotelmiani selvensi, kun jaoin sivun pystysuunnassa kahtia, ja kirjoitin vasemmalle sen, mitä katsoja näkee ja oikealle sen, mitä katsoja kuulee. Käsittelin kuvaamiani kohtauksia ja ääniraitoja ikään kuin palasina, joita siirtelemällä muodostin palapeliä, jolla ei ollut yhtä oikeaa muotoa vaan lukemattomia lopputuloksia. Vasta kuvausten loputtua tietäisin, minkälainen paras mahdollinen kokonaisuus niistä palasista muodostuisi.

Käsikirjoitukseni oli loppupeleissä niin kuin Jouko Aaltonen (2011, 102) kuvaili sitä: dokumenttielokuvan käsikirjoitus on ennemminkin suunnitelma sisällöstä ja muodosta, luonnostelma ja ohje tekijöille. Se on hahmottelua, ajattelua ja ennakointia.

Juuri ennen kuvauksia, kun olin sopinut ensimmäiset haastattelut, muodostin kysymyspatteriston, joka koostui kuudesta aihepiiristä ja yhteensä noin kolmestakymmenestä kysymyksestä, jotka käsittelivät henkilötaustaa, aikaisempia kokemuksia, tulevaisuuden toiveita ja vallitsevaa tilannetta niin yöelämän sukupuolijakaumassa kuin yhteiskunnassa ja politiikassa Georgiassa yleisemminkin. Tavoitteeni oli kysyä jokaiselta haastateltavalta suurin piirtein samat kysymykset, tietenkin henkilön urasta ja kokemuksista riippuen.

3.3 Kuvaukset

Dokumentin tyyliin kuuluu hyvin tärkeänä osana ennakkotutkimus ja suunnittelu, koska dokumentin valmistukseen liittyy enemmän rajoitteita kuin muiden elokuvien kohdalla. Todellisuus sanelee useasti kuvauksen ehdot, kuten ilmaston. (Ang 2006, 213.)

Todellisuus saneli hyvinkin paljon kuvausten ehtoja heti niiden alettua. Koronarajoitusten muuttuminen Georgiassa vuoden 2021 lopussa oli kuin arpapeliä ja vaikutti erityisesti kuvauslokaatioiden valitsemiseen ja vaihtumiseen. Dokumenttielokuvani käsitteli paikallista klubiskeneä, joten videomateriaali itse Tbilisin elektronisen musiikin klubeilta tuntui välttämättömältä osalta dokumentin kuvastoa. Kaikki klubit ja tapahtumapaikat olivat kuvausten alkaessa kuitenkin rajoitusten takia täysin suljettuina, mikä johti kuvaus suunnitelmien arvaamattomuuteen. Päädyin kuvaamaan kaiken keikkamateriaalin vasta keväällä 2022 palattuani Tbilisiin, jolloin koronarajoitukset olivat onneksi jo poistuneet.

Suunnitelmani oli kuvata haastatteluiden lisäksi jokaisesta henkilöstä materiaalia itse töissä DJ-keikalla tai tuotantostudiossa. Jokainen haastateltavistani oli täysin omanlainen persoonansa, joten halusin tuoda dokumenttiin ja henkilöihin syvyyttä, kokonaisuutta ja tartuntapintaa näyttämällä heidät myös omina itsenään, tekemässä jotain muuta elämässään kuin töitä. Tämä onnistui kahden haastateltavan kanssa. Toinen heistä oli vasta saanut lapsen, jota hän hoiti DJ-keikkailun sivussa. Dokumentin yhtenä keskeisenä pohdinnanaiheena oli juuri se, minkälaista on olla nainen niin Tbilisin klubiskenessä, mutta myös yleisesti, joten tuntui erityisen tärkeältä sisällyttää kohtaus, jossa hän on lapsensa kanssa. Toista haastateltavaa taas kuvasin hänelle tärkeässä luontoympäristössä hänen harrastuksensa piirtämisen parissa. Kahden muun kanssa pelkkää hyvää keikka- ja studiomateriaalia kertyi niin tarpeeksi, että jo ne kohtaukset pystyivät näyttämään henkilöiden persoonaa kokonaisvaltaisemmin.

Onnistuin kuvaamaan yhteensä viidestä henkilöstä haastattelun. Neljästä heistä onnistuin kuvaamaan vähintään kaksi keikka- tai studiokohtausta. Vain kahdesta heistä onnistuin kuvaamaan kohtauksen muualla kuin töissä niin kuin olin suunnitellut. Yhdestä henkilöstä en siis saanut kuvattua muuta kuin haastattelumateriaalia, joka sekin poikkesi sisällöltään muista neljästä haastattelusta, joten päätin jättää materiaalin käyttämättä. Neljän haastateltavan sisällyttäminen tuntui sopivalta varsinkin dokumentin keston kannalta: jokaisen haastateltavan episodi kestäisi noin 4-5 minuuttia, jotta yhteensä noin 20:ssä minuutissa saisin käsiteltyä dokumentin aihetta tarpeeksi kattavasti.

Hyvää haastattelumateriaalia päätyi lopulta olemaan enemmän kuin tarpeeksi, jopa niin paljon että minulla oli hankaluuksia päättää mitä sisällyttää ja mitä jättää pois. Rakenteellisesti dokumenttielokuvani ei tietenkään voinut olla vain haastattelupätkiä toinen toisensa perään, vaan visuaalista täytettä piti kerätä muunlaisista kohtauksista. Koska aikani oli rajallinen Tbilisissä,

päädyin kuvaamaan vähän sitä sun tätä, spontaanisti ja etukäteissuunnitelmista poiketen, ihan vain varman päälle. Muuta videomateriaalia syntyi niin Tbilisin normaalista katukuvasta, aiheeseen liittyviltä klubeilta ja tapahtumapaikoilta sekä symbolisista asioista kuten Mother of Georgia -monumentista.

3.4 Jälkituotanto

Kuvausten loputtua käsikirjoitus muovautui vielä tarkemmaksi leikkauskäsikirjoitukseksi ennen varsinaista leikkaamista. Leikkauskäsikirjoituksella tarkoitetaan käsikirjoitusversiota, joka tehdään kuvausvaiheen jälkeen elokuvan leikkausta varten. Erillistä käsikirjoitusta saatetaan tarvita esimerkiksi dokumenttielokuvassa; ennakkosuunnitelmat eivät olekaan pitäneet paikkaansa, kaikkia jaksoja ei ole pystytty kuvaamaan tai mukana on tullut uutta materiaalia. (Aaltonen 2019, 168).

Katsoin kuvaamani materiaalin kerran kunnolla läpi, jonka jälkeen kirjoitin alkuperäistä käsikirjoitusta yksityiskohtaisemmin toteutuneet parhaimmat kohtaukset sekä parhaimmat palat haastatteluista samanlaiseen kaksipalstaisen käsikirjoituksen malliin. Poistin myös kaiken mitä olin haaveillut kuvaavani, mutten kuitenkaan ollut onnistunut taltioimaan. Päätin jättää ulkopuolisen selostuksen kokonaan pois ja antaa haastateltavien haastattelupätkien johdattaa dokumentin kerrontaa. Rakenteellisesti päätin editoida tarinan kronologisesti: tapahtumat etenisivät samassa järjestyksessä, kun olin niitä kuvannutkin, jotta muutos näkyisi loogisesti.

Leikkasin videomateriaalin ja sijoitin palaset yhteen leikkauskäsikirjoituksen mukaisesti Adobe Premiere Pro ohjelmalla. Sen jälkeen viimeistelin äänileikkauksen ja dokumenttielokuvan värityksen. Dokumenttielokuvan taustamusiikkina sovin käyttäväni yhden haastateltavan kanssa hänen dokumentille varta vasten tuottamaa teosta, jolloin tekijänoikeuksista ei myöskään koitunut mitään ylimääräistä tehtävää.

Leikkausvaihe oli tuotantoprosessissa kaikista suoraviivaisin, mutta silti paljon aikaa vievä vaihe. Suoraviivaisuuden mahdollisti leikkauskäsikirjoitus, jota ei olisi ollut mahdollista tehdä ilman alkuperäistä käsikirjoitusta.

Viimeisenä vaiheena kirjoitin vielä jälkituotantokäsikirjoituksen, jotta dokumenttielokuvaan pystyttäisiin kirjoittamaan georgiankieliset tekstitykset. Se ei ole oikeastaan varsinainen käsikirjoitus vaan valmiin ohjelman tai elokuvan dokumentointi käsikirjoituksen muotoon. Siinä sisältö ja ennen kaikkea puhe, niin dialolgi kuin selostuskin, on purettu sanatarkasti lopullisen

leikkausversion mukaan. (Aaltonen 2019, 169.)

4 Pohdinta ja johtopäätös

Dokumenttielokuva on usein tekijänsä mukaan onnistunut silloin, kun sille hänen asettamansa tavoitteet niin sisällöllisesti kuin audiovisuaalisesti on saavutettu ainakin suurimmaksi osaksi eikä vääristä totuutta. Tavoitteenani oli tehdä tietoa välittävä ja ajatuksia herättävä lyhytdokumenttielokuva, joka antaisi puheenvuoron paikallisille nais DJ:lle ja tuottajille sekä antaisi ajankohtaista kuvaa sukupuolten välisestä tasa-arvosta Tbilisin klubiskenessä. Lopputulosta arvioidessa tunnen saavuttaneeni ainakin sisällöllisesti nämä tavoitteet.

Audiovisuaalisesti tavoitteenani oli saada video- ja äänimateriaalista hyvälaatuista, monipuolista ja toisiinsa sopivaa materiaalia. Tätä tavoitetta kuitenkin hankaloitti käytössäni ollut vanha ja kulunut kuvauslaitteisto. Myös aikataulupaineet rajoittivat kuvausmateriaalin monipuolisuutta enkä yksinkertaisesti vain ehtinyt kaikkialle, minne olin suunnitellut meneväni. Leikkausvaiheessa kuitenkin pyrin editoimaan olemassa olevasta materiaalista yhtenäisen kokonaisuuden hankaluuksista huolimatta. Pyrin jaksottamaan vauhdikkaampia klubi- ja keikkakohtauksia asiapitoisemman haastattelumateriaalin ja hidastempoisemman kerronnan välille. Taiteellisesti halusin luoda huomattavan ja jopa vähän yllättävän kontrastin näiden materiaalien välille, mikä mielestäni onnistui vaivattomasti leikkausvaiheessa, sillä klubi- ja keikkakohtaukset olivat luonnollisesti vauhdikasta kuvattavaa ilman suurempia ponnisteluja. Lopputulosta katsellessa onnistuin punomaan materiaalista yhtenäisen kokonaisuuden kohtalaisen hyvin, mutta itse dokumentin tuottajana ja leikkaajana on kuitenkin mahdotonta olla huomaamatta muutamia kohtia, joissa videomateriaalia on yhdistelty väkisin tai on käytetty alempitasoista materiaalia vain täyttämään haastattelukohtauksien leikkausvälejä.

Mielestäni kaikenlaisten tasa-arvoasioiden käsitteleminen on ajasta ja paikasta riippumatta aina ajankohtaista ja tärkeää. Myös tämä dokumenttielokuva on edelleen, melkein vuoden valmistumisensa jälkeen ajankohtainen ja on edelleen ainut teos oman tutkimukseni mukaan, joka keskittyy vain kyseiseen aiheeseen kyseisestä näkökulmasta. Dokumenttielokuva täyttää mielestäni siis kiitettävästi tarpeellisuuden ja hyödynnettävyyden kriteerit. Tbilisin elektronisen musiikin klubiskene on niin pieni varsinkin naisten osalta, että tunnen dokumentin neljän haastateltavan antavan realistisen ja kattavan kuvan vallitsevasta tilanteesta.

Yleensä dokumenttielokuvan tekeminen kuvataan kumuloitavaksi prosessiksi, jossa edetään

määrätietoisesti ideasta synopsisen ja käsikirjoituksen kautta kuvausvaiheeseen. Tämän jälkeen elokuva leikataan, tehdään äänen jälkityöt ja lopulta valmis elokuva levitetään. (Aaltonen 2006, 108.) Tuotantoprosessin suhteen tavoitteenani oli Aaltosen kuvailema yksinkertainen, suoraviivainen prosessi, mutta todellisuudessa vaiheet sekoittuivat toisiinsa eivätkä edenneet niin määrätietoisesti kuin olin ajatellut. Ottaen huomioon, että tämä dokumenttielokuva oli ensimmäinen pitkä videotyöni enkä ollut koskaan aikaisemmin edes kokeillut useimpia tuotantoprosessin vaiheita, oli virheet ja ongelmatilanteet odotettavissa. Uskon, että määrätietoinen, suoraviivainen eteneminen olisi ollut liian korkea tavoite alkuunsa. Tämä kuitenkin mahdollisti useita oppimismahdollisuuksia tuotantoprosessin varrella

Vahvuuteni lyhytdokumenttielokuvani tuotantoprosessin aikana oli ehdottomasti perusteellinen taustatutkimus ja oma harrastuneisuuteni aihepiirin asioissa. Esituotantovaiheen aikana muodostamani hypoteesi tuotokseni loppupäätelmästä sekä kuvauksien aikana esille tulleista asioista piti täysin paikkaansa, mikä osoitti, että olin todella pystynyt sukeltamaan haastateltavieni asemaan ja etukäteiskirjoittamaan projektin kulkua. Ottaen lisäksi huomioon, että olin minulle entuudestaan tuntemattomassa maassa täysin uudenlaisen kulttuurin keskellä tuntematta entuudestaan yhtään paikallista ihmistä, tunnen onnistuneeni tässä tuotantoprosessin vaiheessa yllättävän kiitettävästi ja vaivattomasti.

Heikkouteni taas osuivat enimmäkseen kuvaus- ja jälkituotantovaiheeseen. Tuotokseni näkyvin heikkous on videomateriaalin huonolaatuisuudessa. Budjetillisista ja käytännöllisistä syistä minulla oli mahdollista saada kameralaitteet lainaan ilmaiseksi vain opiskelijavaihtoni partnerikoululta. Tämä sai loppullisen dokumentin näyttämään enemmän kotitekoiselta ja amatöörimaiselta kuin olin tavoitellut. Äänen laatu ja videomateriaalin tarkkuus ja väritys eivät mielestäni imartele dokumentin asiapitoista ja vakavaakin sisältöä. Taitavalla editoinnilla dokumenttielokuvan audiovisuaalista laatua olisi voinut parantaa huomattavasti, mutta tämä jäi toteutumatta puutteellisten taitojeni takia. Vaikka hypoteesini ja odotukseni dokumentin sisällön kulusta piti paikkansa, jouduin leikkausvaiheessa pohtimaan myös tarkasti materiaalin esittämistapaa, jotta se toimisi ei vain sisällöllisesti, mutta myös visuaalisesti. Mietin miten saisin editoitua materiaalin miellyttäväksi katsoa, mutta en kuitenkaan vääristäisi tapahtumien kulkua tai todellisuutta. Tässä vaiheessa leikkauksikäsitteilyä tekeminen osoitti tärkeytensä. Kun olin kirjoittanut kohtaukset paperille selkeästi ylös, pystyin jälleen kuin palapeliä muodostaessa yhdistämään parhaat palaset ja näkemään heti, vääristäisinkö totuutta eri tapahtumien järjestyksestä.

Dokumenttielokuvani lopputuloksen kannalta vaikeimpaan vaiheeseen eli käsikirjoituksen tekoon voin olla vain tyytyväinen. Oppimiskokemuksena se oli valtava ja jälkeen päin ajateltuna myös

uhkarohkea rupeama. Ammatillinen kehitykseni koki suuren kasvupyrähdyksen lyhyessä ajassa, kun lähtötilanteessa kyseenalaistin koko dokumenttielokuvan käsikirjoituksen merkitystä.

Vastauksena tutkimuskysymykseeni, on dokumenttielokuvan etukäteiskirjoittaminen oman kokemukseni perusteella tarpeellista. Jos en olisi tehnyt minkäänlaistan etukäteiskirjoitusta, en usko että olisin saanut toteutettua tätä dokumenttielokuvaa kunniallisesti loppuun asti tai saavuttanut laadullisesti yhtäkään onnistuneen dokumenttielokuvan kriteeriä. Toimintani kuvaustilanteissa olisi ollut epäammattimaista ja epävarmaa. Mielestäni mitä kokemattomampi tekijä on, sitä hyödyllisempää ja välttämättömämpää käsikirjoituksen tekeminen on. Itse ollessani täysin kokematon, toi käsikirjoitus suurta turvaa ja selkeyttä monimutkaisen tuotantoprosessin aikana. Nyrkkisääntönä itselleni päätyi olemaan kuitenkin sopiva ohjeista ja säännöistä poikkeaminen. Käsikirjoitusta tehdessä ei kannata yrittää seurata tiukasti yhtä muotoa, vaan pitää mielessä, että käsikirjoitus voi koostua monenlaisista asioista eikä yhdenlaista oikeaa dokumenttielokuvan käsikirjoitusta ole olemassakaan. Varsinkin dokumenttielokuvan leikkausvaiheessa alkuperäisestä käsikirjoituksesta täytyy uskaltaa lähes poikkeuksetta poiketa tai jopa jättää se kokonaan huomiotta, jos teksti ja kuvat eivät toimikaan odotetusti. Tuotantoprosessia pitäisi ensisijaisesti edistää tavoilla, mitkä itselleen ja omille tavoilleen toimii parhaiten eikä ottaa paineita siitä, että jokaisen tuotantovaiheen täytyisi näyttää joltain ennaltamääritellyltä.

Lähteet

Aaltonen, J. 2019. Käsikirjoittajan työkalut: audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. 5. uudistettu painos. SKS Kirjat. Helsinki.

Aaltonen, J. 2006. Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa: dokumenttielokuva ja sen tekoprosessi. Like Kustannus Oy. Helsinki.

Aaltonen, J. 2011. Seikkailu Todellisuuteen: dokumenttielokuvan tekijän opas. Like Kustannus Oy. Helsinki.

Ang, T. 2006. Digivideo. Kuvaajan käsikirja. Kustannus-Mäkelä Oy. Karkkila.

Hirvonen, E. 2003. Käsikirjoittaminen. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Kippola, I & Sedergren, J. 2009. Dokumentin ytimessä – Suomalaisen dokumentti- ja lyhytelokuvan historia 1904–1944. WS Bookwell Oy. Porvoo

Leponiemi, K. 2010. Videokuvaus: taitoa ja tekniikkaa. Sanoma Pro Oy. Helsinki

Leino, T. 2003. Sanoista eläviä kuvia: käsikirjoittajan opas. Otava Oy. Helsinki.

Saksala, E. 2008. Asiaa ruudussa: TV-dokumentin anatomia. Like Kustannus Oy. Helsinki.

Vilhunen, A. 1990. Elokuvakirja: elokuvan tekeminen, lukeminen, näkeminen. 9. painos. Laatusana Oy. Helsinki.

Liitteet

Liite 1. Synopsis

Oman synopsisin tiivistin noin neljään lauseeseen: mitä teen, mikä on aiheen tausta, miksi dokumentti on toteuttamisen arvoinen ja miten aion sen toteuttaa. Synopsis toimi ensisijaisesti lyhyenä ja napakkana selityksenä niin itselleni, kurssiopettajalleni kuin kontaktoimilleni haastateltaville siitä, mitä olen tekemässä ja miksi.

I'm doing a short documentary about Georgian female DJs and gender equality in Tbilisi's club scene. The documentary introduces

Liite 2. Treatment

My short documentary introduces four Georgian women who are working as DJs and producers. The documentary asks does gender matter and what being a woman means in the local scene.

Being a female, non-mainstream music genre, male dominated field, the general toxic attitude that women aren't as good as men, only their looks can help them become successful and how they have to prove their skills twice as hard are the main problems which have always been present.

Tbilisi as a unique location politically, historically and geographically brings its own characteristics to these issues, so the desired equality in nightlife is also developing in its own way.

The main characters' goal is to manage and succeed as a female in a male dominated field, to not care about others' prejudices or depreciation and to do exactly what they want. In a bigger picture, fight oppression as a female and also as a part of non-mainstream club culture.

The documentary will showcase various obstacles and factors of tension, such as being a female, non-mainstream music field, Georgia as a location, the general atmosphere (especially in Georgia) where a woman's career as a DJ might not be the most obvious or favoured choice from traditional point of views, fighting against the general attitude in the scene that women aren't as good as men and only their looks can help them become popular and unwanted attention in women's appearance rather than in their musical skills.

Videos and short documentaries about Tbilisi's club scene have been made quite frequently since 2016, also trying to explain the political and historical side to why things are like this now. Unlike my film, none of those videos has been strictly focused on the female perspective or who are the women pushing things forward behind the curtain.

Liite 3. Kysymyspatteristo

DJING & PRODUCING

When and how did you start did you start?

What made you interested in DJing, wanting to be behind the decks?

Did you have anyone you looked up to; a role-model, source of inspiration?

Best part of being a DJ?

Why do you still choose this path and career?

ELECTRONIC MUSIC & CLUB SCENE

What do you remember of the time you went to a proper club for the first time?

What made you interested to go?

What does the club and electronic music scene mean to you?

How big part the scene and nightlife plays in your life?

What clubs as spaces represent to you?

WOMANHOOD

How would you describe the club scene and electronic music scene in Tbilisi from the perspective of women?

How does it feel to be a woman in Tbilisi's club scene for you?

How is the scene for a woman?

What do you feel like in Tbilisi's club scene? At the venues, with the promoters, crowd and people?

(GENDER) EQUALITY & PROBLEMS

Do you think the fact that you're a woman affects some things when creating a career in (electronic) music industry?

Have you ever experienced prejudice or someone doubting your skills because you're a woman?

Has anyone paid attention to the wrong things such as your gender or looks, rather than to your musical skills?

Do you think there's more women or men involved in Tbilisi's club scene?

Do you see the local lineups equal?

What kind of problems do you see in the scene?

Is there things that you wish to be different?

What would you want to change in the industry as a whole?

What do you see as a solutions to these problems? What should be done?

What do you think as the reasons things are like they are nowadays in Tbilisi's club scene? What kind of things have influenced the scene for it to be like it is now?

FAMILY & COMMUNITY

What does your family and closed ones think about your participation in the club scene?

Do you feel accepted in the scene by family, friends and community?

What a georgian woman should be like?

What is a georgian woman nowadays like?

FUTURE

What do you wish to happen in the future in Tbilisi's club scene?

What about in the city and the whole country? What do you wish to see happen?

Do you want to stay in Tbilisi to pursue your career?

Liite 4. Leikkauskäsikirjoitus

VIDEO	AUDIO
CHAPTER 1: Kdema	
B-roll: house blocks, Mother statue, street	<i>Audio</i>
Garage doors	<i>Sound of a bass</i>
Kdema on laptop in the garage studio	<i>Soundbite Kdema: "When I'm on the mood to write music, I always do some experimental stuff. I'm experimenting for myself and I make rarely the club music."</i>
Kdema explaining on her laptop in the garage studio	<i>Kdema: "And I have some like Brahms sample and loops. You take this material and combine it and make some new track."</i>
Kdema interview	<i>Soundbite Kdema: "As a listener and as a person going in the club, I almost don't have any bad experience. I was never harassed in a club or like this kind of stuff never happened to me in Tbilisi."</i>
Kdema playing on a gig	<i>Soundbite Kdema: "But like as an artist and DJ I have felt this, the thing that someone was calling me and booking me not because of my music but just because I'm a female."</i>
Kdema playing on a gig Kdema interview	<i>Soundbite Kdema: "Since I'm woman, most likely they offer me to do warm up than to be on main time, you know..."</i>
Kdema playing on a gig	<i>Soundbite Kdema: "...this kind of things I have felt."</i>
Kdema playing on a gig	<i>Soundbite Kdema: "In every kind of profession I would say, women are more judged than men. There can be like 100 male producers and for like 90% be trash, but they're like so confident about it. No one will say this man is a bad producer because he's man. When it's about a woman, they might judge you on the gender field. Like this track sounds like it's composed by a woman you know."</i>
Kdema in her garage studio	<i>Soundbite Kdema: "Sometimes you're privileged because you're a woman, sometimes you're discriminated because you're a woman."</i>
Kdema interview	<i>Kdema: "There has been this both kind of situations in my career."</i>
CHAPTER 2: Dali	
Dali smoking on a balcony	<i>Audio</i>
Dali on computer in her home studio	<i>Soundbite Dali: "It's more like techno. It's a mix of dubstep and techno, in the middle it's changing."</i>

Dali interview	<i>Dali: "10 years ago there was not a lot of women dancing in the clubs. I remember, when I was dancing somewhere at 5am, boys were coming to me and saying wow you're the only girl here dancing, it's so cool that you're here. They also were happy to see girls in the club."</i>
Discoball on a club	<i>Soundbite Dali: "Especially in the beginning women were considered as weak and maybe they were giving you just warm-ups like "Oh at 4am you can't play because you're a girl and it will be hard for you."</i>
Dali playing in a club 1 Dali Interview	<i>Soundbite Dali: "I had this experience from one of the promoters: he offered me a huge tour around the world, if I would sleep with him so, it was very humiliating."</i>
Dali playing in a club 1	<i>Dali playing music</i>
Dali speaking at the club 1	<i>Dali: "We're in this new place in Tbilisi. It's called Tbili Orgia in Georgian but in English it would be 'Warm Orgy'. This place is so new and so fresh and so different from other clubs here in Tbilisi so that's why I'm excited now to play here. And this is a special night tonight because only girls are playing tonight."</i>
Dali speaking at the club 1	<i>Dali: "Sometimes it's okay to play this kind of events because many new DJs will play, many new girls will play, so it's kind of support for female DJs and I feel honored to play this event."</i>
Dali interview	<i>Soundbite Dali: "Events name? The pussy-ass girls."</i>
Dali playing in a club 1	<i>Soundbite Dali: "When I was young and seventeen, my parents thought that it was temporary and soon or later I will end these activities. But there are still this kind of pressure on Georgian women, especially from families. It all started from families. Also, I had pressure for some time but I somehow managed to talk to them why it's okay to go out late sometimes."</i>
Dali interview	<i>Dali: "Especially when I had a brother, he could do anything and if I wanted to do that as well, it was already a problem."</i>
Dali playing in a club 2	<i>Soundbite Dali: "Before it was more visible that it was a problem, that it was only men 99% just behind the scenes working. And maybe you see also on social media some highlighted women but to say truth, it's like behind them, it's 99% men."</i>
Dali interview	<i>Dali: "But now it's changing I think, everything."</i>

CHAPTER 3: Sonnorus	
B-roll: Tbilisi landscape, Mother statue, Mtkvari	<i>Background music</i>
Sonnorus walking in the forest	<i>Background music</i>
Sonnorus sitting on the grass and drawing	<i>Background music</i>
Sonnorus talking on the grass	<i>Soundbite Sonnorus: "When I'm stuck with music or I have to express something, it's sometimes with sound, sometimes with shapes. For example it's with different colours or different styles. And it helps me to imagine the music in a different ways and mediums, so it's like opening my mind more."</i>
Sonnorus playing in a studio	<i>Sonnorus playing music</i>
Sonnorus interview	<i>Sonnorus: "When I started to DJ, I was exploring the scene: both the female DJs and the male DJs. I'm standing with them like an artist, not as a 'female' or 'male DJ'. But there is a thing that people are waiting more from female DJs, because there is not so many in Georgia."</i>
Sonnorus playing in a studio	<i>Soundbite Sonnorus: "Female artists are not just 'female artists', they are artists. Like everyone else, in every sphere. It may painting, it may be art, it may be music."</i>
Sonnorus playing in a club 1	<i>Sonnorus playing music</i> <i>Soundbite Sonnorus: "But there are some differences. There are promoters who decide to put female artists in the line-up just because they are beautiful females and they have to be in the line-up for the balance. And I think it's a bit shameful."</i>
Sonnorus interview	<i>Soundbite Sonnorus: "It very depends on the club. There are clubs when you're disturbed as a women, by men of course. And there are clubs, good quality clubs, where they created the environment for women to be safe."</i>
Sonnorus playing in a club 1	<i>Soundbite Sonnorus: "You know Georgia is a very problematic country in many reasons. It's about culture, it's about mental situations, it's about our problems, our inner complexes. And the club as a space is a very safe shelter for the people who really need this specific space."</i>
CHAPTER 4: 3AM	
B-roll: Khidi clubs doors, Leftbank clubs doors, Bassianis doors	<i>Background music</i>
3AM playing in a red studio	<i>3AM playing music</i>
3AM playing in a red studio	<i>Soundbite 3AM: "Freedom. I would explain and express it with one word: freedom. Because each</i>

	<i>time I go there I feel completely calm, completely myself. Plus when I see people also expressing themselves, it's happiness."</i>
3AM interview	<i>3AM: "Like when you see people also free themselves, it's amazing feeling so I cannot describe it in any better than with the word freedom."</i>
3AM playing in a red studio	<i>Soundbite 3AM: "Techno scene and electronic music scene for me is like openness, freedom, fairness. Every value that is really fair: equality, I don't know...like this kind of values. And then you see these wrong things like if you look to our line-ups, mostly they are prevailed by male DJs."</i>
3AM interview	<i>3AM: "There are some signs of tackling this issue, because we see more and more female DJs in line-ups, but still there are some days or maybe weeks when there are only male line-ups."</i>
3AM interview	<i>3AM: "Once somebody asked me like okay, if you think that they're not equal and fair line-ups, tell me and name me the female DJs which can be put in those line-ups. Well, okay I agree that there are not a lot of female DJs in general."</i>
3AM playing on a club 1 (blue lights)	<i>Soundbite 3AM: "I still think that it's possible to do the balance. Still you can repeat the names, you can invite or book some female DJs not once in a month but two or three times in a month. That can be a solution."</i>
3AM playing on a club 2 (red lights)	<i>Soundbite 3AM: "I think what is difficult for women is how they're perceived; how people see them. Nowadays I still feel that they think that you can do good job and can be famous because you have good looks, or you behave in a sexual way."</i>
3AM interview	<i>3AM: "And I personally experienced some attitudes, like people saying to me okay it will be easy for you, you are a female, you can just put some nice clothes or maybe some sexy clothes and people will pay attention to you."</i>
3AM playing on a club 2 (red lights)	<i>Soundbite 3AM: "It actually stresses you a little bit. Because then I think I should not put on sexy clothes not to make people think I'm playing on that. Like I want people to hear my music, I don't want them to look at me as a female or a girl. It's really hard still, even though male DJs don't usually understand that."</i>
3AM interview	<i>3AM: "It's really hard to explain to them how you feel as a female. Maybe I have a lot of friends and they usually say we consider women, we think that they are equal et cetera et cetera, they really strike for gender equality, but they still don't understand that that's the feeling that kills us. It's the feeling</i>

	<i>that you have. Not coming from one or two persons, it comes from the public in general. So, I don't know how it will change in years but hopefully we will not have this sensation anymore."</i>
CHAPTER 5: ending	
Kdema sitting on a bench with her baby	<i>Background music</i>
Kdema walking through forest, sitting on a bench with the baby stroller	<i>Soundbite Kdema: "I'm now at a stage in my life I'm like a full-time mom and a part time DJ and producer. But then I will balance this somehow."</i>
Kdema sitting on a bench with the baby stroller	<i>Audio</i>
Kdema sitting on a bench talking	<i>Kdema: "This weekend I'm gonna play at Szamtro event. It's new event series by Mzesumzira. I'm playing closing set there." + Background music</i>
Sonnorus sitting on grass	<i>Background music</i>
Sonnorus walking by the lake	<i>Soundbite Sonnorus: "Georgian women must be this way, they must be more under men, they must be more calm and listening to you..." + Background music</i>
Sonnorus sitting by the lake	<i>Sonnorus: "So everyone is correcting your actions but I think we have to ignore everything and just enjoy the way we are." + Background music</i>
3AM talking in front of Bassiani	<i>3AM: "So last Thursday I had a debut in Bassiani. And it was a really nice experience." + Background music</i>
3AM talking in front of Bassiani	<i>3AM: "This was actually a good example how the policy changes towards newcomers." + Background music</i>
Slow-mo scene from a club	<i>Background music</i>
Slow-mo scene of 3AM playing in a club	<i>Soundbite 3AM: "Gender equality is not giving women benefits. It means that you are treated in a sense that you don't feel uncomfortable." + Background music</i>
Slow-mo scene of Sonnorus playing in a club	<i>Soundbite 3AM: "If I am a woman and I feel that I am considered somewhere only because of my gender, it really strikes my dignity, and I don't feel okay with that." + Background music</i>
Slow-mo scene from a club	<i>Background music</i>
Dali in her home studio	<i>Background music</i>
Dali on computer in her home studio	<i>Soundbite Dali: "It's very sad for me because whole idea of this industry is against all inequalities. I think the main thing to do right now is to, just talk."</i>

Dali's face close-up	<i>Background music</i>
Kdema's face close-up	<i>Background music</i>
Sonnorus' face close-up	<i>Background music</i>
3AM's face close-up	<i>Background music</i>
-	<i>Background music</i>
End cards	

Liite 5. Linkki There're Women At The Club -lyhytdokumenttielokuvaan

<https://www.youtube.com/watch?v=O7BCU-ndbeo&t=5s>